

TEKE YARIMADASI TOROSLARINDA DOMUZ DAĞ'DAKİ ALT ÜNİTE ARALARINDA «PİLLOV LAV» HALİNDE DENİZALTI LAVLARI BULUNAN SEDİMENTER SERİ

Andre POISSON*

Universite de Paris, Faculte des Sciences d'Orsay, Laboratoire de Petrographie

ÖZET.— Ünite I e ait sedimenter serinin tasviri. Arakatkısı denizaltı lavları olan akıntıların belirtilmesi.

GİRİŞ

Blumenthal'e göre (1963), «Likya Torosu» denilmesinin uygun görüldüğü Toros silsilesinin Teke yarımadası kısmında, bir Eo-Miosen substratum üzerinde (fliş fasiesli kısmında) önemli bir nap (Blumenthal'in Burdur-Elmalı «ünitesi») gelişmiştir. Bu nap, belirli paleocoğrafik sahalara ait üstüste gelmiş birçok ünite ihtiva eder. Bu yazı yalnız alt ünitelerin (Ünite I) stratigrafik serisi ile ilgilidir.

Bu ünite, Kızılca dağ civarından Yazır'a kadar olan Domuz dağ masifinde ve napın ön kenarında aflöre eder. Kevzer ile Yelten arasında bulunan lav akıntıları, sedimenter serinin içinde arakatkı olarak bulunurlar (Şek. 1).

A. SEDİMENTER SERİ

Bu seri, önemli ve seri fasiesli yanal değişmeler gösterir.

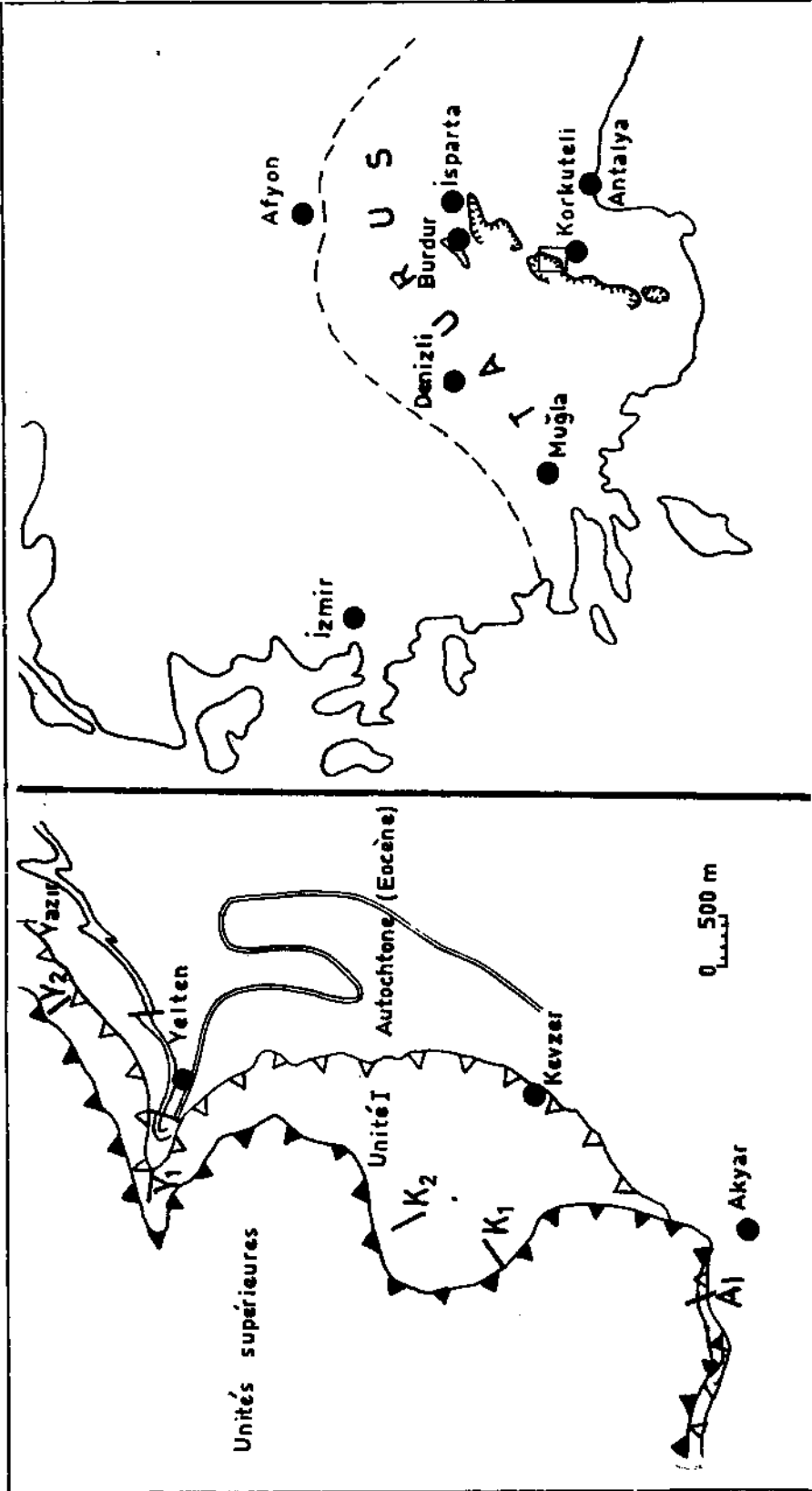
Burada beş seviye görülür. Bunlar da aşağıdan yukarıya doğru şöyledir (Şek. 2) :

1. Silisleşmiş zonlarla (Alt Lias??) birlikte Radyoler ve bitki kırıntıları ihtiva eden küçük banklı kalkerler

Bunlar sarı patina ihtiva eden gri renkli kalkerlerdir. Hemen hemen çatlaksız küçük banklar halinde (5 ilâ 10 cm) bulunurlar. Bunlara mevziî olarak tesir eden silisleşme çökeltiden sonra olur. Radyolerler çok bol olup, bazan burada granülometrik bir şekilde sınıflara ayrılarak rekristalize olmuşlardır. Hiçbir ilgi çekici stratigrafik tarafları yoktur. Bu hal, çok fragmanter olan bitkisel kalıntılar için de söz konusudur.

Bu seviye daima «ammonitico rosso» tipindeki kalkerlerle kaplıdır. Bunun kalınlığı değişiktir (10-30 m).

* Bu etüd, Korkuteli (Antalya ili) bölgesinin 1 : 25 000 ölçekli detaylı lövesi çerçevesi dahilinde yer alır.

Şek. 1 - İlgili bölgenin durum planı. Ünite I de Şekil 2 nin kesitlerine ait durum.

2. «Ammonitico rosso» (Lias-Alt-Dogger?) tipinde nodüllü kalkerler

Bu seviye, Al kesitinde aşağıdan yukarıya doğru şu şekilde gelişmiştir :

- Tayini yapılamayan yıpranmış Ammonitli 5 m lik pembe nodüllü kalkerler;
- Ammonitçe çok zengin 0.30 m lik sarımtırak kalkerler (yıpranmamış olmakla beraber tayin de edilemeyen Ammonitler);
- 4 m lik pembe renkli nodüllü kalkerler;
- Domeriene ait Ammonitleri havi 0.40 m lik sarımtırak renkli kalkerler (bol *Arietoceras* sp.—J. Sornay'ın tayini);
- Yıpranmış Ammonitler ihtiva eden 4 m lik pembe renkli nodüllü kalkerler (bilhassa Üst Toarsiene ait *Phymatoceras* sp.).

Bu seviyenin kalınlığı NE ya doğru azalır. K2 ve Y1 kesitlerinde seviye çok kesintili olup, beyaz nodüllü kalkerlerle birleşmiştir.

İnce kesitte birçok Ammonit embriyonları yanında, hemen hemen sabit bir şekilde Radyollerle, «filamentler ve Foraminiferlerin mevcut olduğunu görürüz (Domeriene ait banklarında bol miktarda Protoglobigerina). Bazı kesitlerde (Y1) bu kalkerler, killi mineraller (illit, klorit), çok sayıda kuars taneleri ile, Radyoller ve «filament»lerin yanında eser halde feldspat ihtiva ederler.

3. Silisleşmiş zonlarda oolitle ve psödo-oolitle kalkerler (Orta Jura)

Seviye, marn çatlakları (mevziî olarak 5-10 cm yi bulabilen) bulunan ve ekseriya ince kesitte Radyollerli ve çakıllı yataklar veren küçük bank halinde kalkerlerle (10 - 15 cm) başlar (kesit K1).

Daha sonra, rekristalize olmuş kalsitle çimentolanmış muhtelif yıpranmış kalıntılarla (psödo-oolitler), hakikî oolitler ihtiva eden kalkerler bulunur. Bu kalkerler çok masif banklar halinde bulunurlar ve lav akıntılarında yataklık vazifesi görürler.

Nihayet, muhtemelen lav akıntılarını ayırıp bazik lavlarda yıpranmış, fakat sararmış ve bazan da tamamen rekristalize (kalsit) olup, bir götüt kabuğu ile örtülmüş ince kırıntılar ihtiva eden bu kalkerleri görürüz.

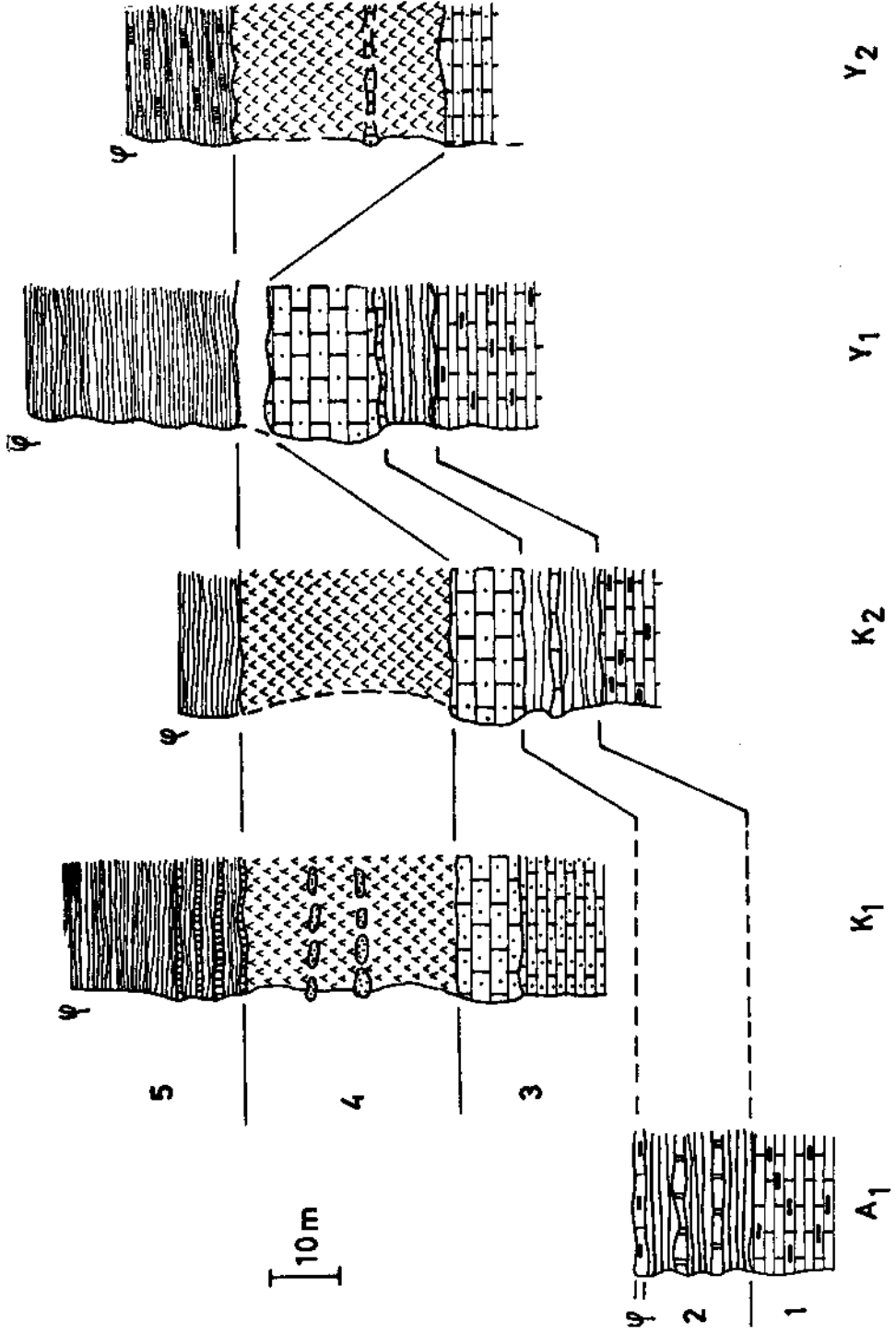
Bu bölgede lavlar, mikrofaunası (oldukça dağınık) aşağıdaki formların topluluğu ile karakterize olan ve bu seviyeye Orta Jura yaşının verilmesine imkân veren bu kalkerlerle her zaman birleşirler:

Protopenneroplis striata Weyns.

Nautiloculina oolithica Mohler

Trocholina sp.

Ayrıca bu mikrofauna, granülometrik olarak seçilip ayrılmıştır. Trocholina'lara ekseriya en kalın yataklarda rastlanır. İnce yataklar, Protopenneroplis'ten başka, henüz tayinleri yapılamayan küçük Textulariidae ile Ophthالميidae formlarını ihtiva ederler.

Şek. 2 - Sedimenter serinin muhtelif seviyelerini (1-5) ve lav akıntılarının durumunu gösteren Ünite I deki kesitler.

4. Bazik lavların denizaltı akıntıları (Orta Jura)

Bu akıntılar (başlıca karakteristikleri daha aşağıda verilecektir) sıkıca Jura kalkerleri ile birleşmişlerdir. Bunların intişarı, bana bu kalkerlerin sedimentasyonu ile aynı zamanda olmuş gibi görünüyor. Gerçekten, bu intişarların (K1, K2, Y2) görülebildiği kesitlerde ekseriya tip 3 ün kalkerleri bulunur. Bunlar bazan az çok devamlı banklar, bazan da pillovarlar arasında küçük bloklar ve hatta bazı pillovarları çeviren «ekaylar» halinde bulunurlar. Şu halde, intişarların yaşı, kalkerlerin yaşının aynıdır.

5. Çok kıvrımlı küçük yataklar halinde bulunan pembe ve gri renkli ince kalkerler (Üst Kretase)

K1 kesitinde, tabanda jasp bankları (10 m lik) ile birlikte bu kalkerlerin bir münavebesi görülmektedir. Kalkerler çok ince olup, ekseriya pembe renkli, çok küçük kırılmış ve kıvrılmış kalkerlerdir. Bu seviye oldukça sabit olup, kalınlığı değişiktir (azamî 30 m). Bunu, Kızılca dağa kadar nap cephesi boyunca görürüz (ekseriya ancak birkaç parça).

Bu seviyenin ihtiva ettiği mikrofauna münhasıran pelajik olup, bir Üst Kretase yaşını göstermektedir (*Globotruncana* sp., *Globigerina* sp., *Globigerinella* sp.). *Globotruncana*'lar, ya nadir ve dağınık, ya da küçük merccekler (microlentilles) halinde bir araya toplanarak yığılmış bir halde bulunurlar. Bazı yatakların yaşları Mestrihtien olarak da tayin edilmiştir (*GL contusa*, *Heterohelicides*).

B. BAZİK LAVLARIN ESAS ÖZELLİKLERİ

Burada genel olarak tipik pillovlular bir yapı gösteren denizaltı lav akıntıları söz konusudur.

Bu pillovarların merkezde kompakt, yanlarda ise kalsit eksolüsyonlu boşlukları bulunan bir dokusu vardır.

Ekseri hallerde ve bilhassa pillovarların çevresinde ince kesitlerde görünüş şu şekildedir:

— İntersertal strüktürlü (veya diverjant plaketli) feldspatların çok uzamış mikrolitleri.

— Kenarları sarı lifli bir zırhla çevrilmiş düzensiz formlardan müteşekkil büyük kalsit plajları veya epijenize olmuş kristal formlarını muhafaza eden kalsit plajları. Biz burada, demirli çökeltilerin belirttiği klivajlar ile piroksen ve daha nadir olarak da amfibol ve muhtemel olivin çevrelerini görüyoruz.

— Mikrolitlerle kalsit plajları arasındaki kesitin dibi, demirli materyelle sarıya çalar renksiz lifler halinde bir mineral tarafından doldurulmuştur. Burada çok muhtemel olarak bir klorit söz konusudur (X-ışınları ile yapılan tetkik, bir kloritin mevcudiyetini meydana çıkarır).

— Müstesna olarak, yer yer uzunlamasına piroksen kristalleri vardır.

Bazı kesitler, bu genel şemadan ve bilhassa pillovarların merkezine uyan kesitlerden ayrılırlar. Az demirli materyel ile, pek az kalsit boşlukları mevcuttur. Feldspat kristalleri, çubuk ve plaj biçiminde, fakat genel olarak oldukça altere olmuş daha iri kristallerdir. Piroksen kalıntıları çok fazladır. Feldspatlar arasında

az çok, üç köşeli klorit plajları görülür. Demirli materyeller, klivaj ve çatlaklarda kristal şekiller çizerek, bu çubuklar etrafına yerleşirler.

İlk görüşte bu kayaçları spilitik olarak nitelemek mümkündür. Gerçekten, feldspat tabiatının incelenmesi, bazik bir plajiyoklazın (*labrador*— An 60) mevcudiyetini ve albitin de yokluğunu meydana çıkarır. Ancak, çok fazla numunenin detaylı bir etüdü, bu pillov lavların tabiatını doğru olarak belirtmeye imkân verecektir.

NETİCELER

Önem verilmesi gereken ve Ünite I i karakterize etmeye imkân veren başlıca noktalar şunlardır :

a) Esasen-kalkerli olan ve fakat önemli fasies değişimleri arzeden bir sedimenter serinin mevcudiyeti:

Zaman bakımından:

- Radyoler ve bitki kırıntıları ihtiva eden kalkerler;
- Ammonit (*Ammonitico rosso*) ihtiva eden nodüllü kalkerler;
- Oolitli ve psödo-oolitli kalkerler;
- Jasp yatakları ile birlikte pelajik mikrofauna ihtiva eden çok ince kalkerler.

Yer bakımından:

- «*Ammonitico rosso*» nun kuzeydoğuya doğru gittikçe azalması.

b) Orta Jura sedimenter serisinde arakatki olarak küçük pillov lavların mevcudiyeti.

Bu lav akıntıları yer bakımından çok sınırlıdır. Bunların genişliği azamî 1 km dir. Bu lavlar hakkında dikkat edilmesi gereken yeni ve önemli husus, bunların yaşlarının tayin edilmiş olmasıdır. Bu, Domuz dağının (Tefenni'ye doğru — 1 : 500 000 ölçekli Türkiye Jeolojik Haritasının Konya ve Denizli paftalarında) batısında aflöre eden büyük yeşil kayaç masiflerinin yaş problemini çözümümez. Ünite I in bu lavları, ilk görüşte onlardan tamamen ayrı olarak görünürler.

Neşre verildiği tarih 9 Mayıs, 1968

B İ B L İ Y O G R A F Y A

BLUMENTHAL, M. (1963) : Le systeme structural du Taurus Sud-anatolien. Memoire hors serie, *Societe geologique de France*, p. 611.